

СВЕТОВЕН ДОКЛАД ЗА КОРУПЦИЯТА – 2013
КОРУПЦИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ

ОСНОВНИ ПРИОРИТЕТИ ЗА
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА

I. ЕЛИМИНИРАНЕ НА КОРУПЦИЯТА В ОСНОВНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ: УСЛОВИЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА
ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВСИЧКИ

Осигуряването на първоначално образование в световен мащаб е един от осемте стратегически приоритета, заложи в Целите за развитие на хилядолетието до 2015 г. Откакто целите са приети, постигането им е застрашено поради корупция и дефицити в управлението. В образователния сектор успехът е относителен, тъй като съществува сериозен дисбаланс между отделните нива в образованието. Например, броят на учениците, записани в началните училища, е достигнал 90%, но в същото време се наблюдава спад в посещаемостта на учените занятия. Като основна причина за това се посочва лошото управление и корупцията. Важно е да се посочи, че корупцията в образованието има верижен ефект върху развитието на всяка държава, тъй като задълбочава икономическото и социално неравенство.

В своя доклад Transparency International формулира следните препоръки за елиминиране на корупцията и подобряване на управлението на сектора на училищното образование.

Препоръки към правителствата:

- *Въвеждане на подход, основан на спазване на човешките права в образованието и развитие на общностите – правителствата трябва да осъществяват задълженията си в сектора на училищното образование, като го управляват и реформират, спазвайки основните човешки права. Универсалната декларация за правата на човека от 1948 година постановява, че всеки има право на образование. В допълнение Международната конвенция за*

икономически, социални и културни права изисква от правителствата до осигурят бесплатно начално образование, което е задължително за всички.

- *Създаване на стимули за училищната администрация и учителите, които да съдействат за неподдаването им на корупционен натиск* – необходимо е създаването на такава работна среда и условия, които да създават чувство на удовлетвореност и гордост от своето призвание и работа.
- *Осигуряване на прозрачност* – необходимо е да се повиши информираността на общностите, включително информираност относно детайли като размер на училищните такси и правила при оценяване на успеха.
- *Създаване на условия за граждански контрол* – необходимо е да се насърчи създаването на родителски комитети към училищната администрация, така че с тяхна помощ да се възпрепятства корупцията. Наред с това, правителствената политика в образованието трябва да гарантира достатъчно средства за образование и тяхното целево изразходване.

II. ГАРАНТИРАНЕ НА ПОЧТЕНОСТ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ЧРЕЗ ПРОЗРАЧЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА АКРЕДИТАЦИЯ

В съвременния глобализиращ се свят все повече хора отиват, за да учат в чужбина, записват се за външни форми на обучение, които се провеждат в техните страни или пък участват в дистанционни форми на обучение. Всичко това води до повишаване броя на частните висши учебни заведения и повдига въпроса как тези институции се управляват и какво е качеството на образованието, което осигуряват. Между различните форми за контрол върху качеството на образование, които съществуват, акредитацията е една от най-податливите на корупция. Механизмът на акредитирането определя и следи за поддържането на минимални стандарти в образованието, но институциите за акредитация обикновено съсредоточават власт, която ги превръща в обект на корупция. Външното независимо оценяване е един от най-добрите начини за проверка на образователните институции, като предоставя възможност за констатиране и прекратяване на корупционни практики в тях.

В своя доклад експертите на Transparency International отправят препоръки до всички заинтересувани страни, а именно – националните правителства, акредитиращите организации, висшите учебни заведения, студентите и гражданското общество.

Препоръки към правителствата:

- *Прилагане на съществуващите водещи стандарти в образованието (основани на Насоки за осигуряване на качество на трансграничното висше образование на ЮНЕСКО/ОИСР) – в тази връзка е желателно правителствата да сключват международни спогодби за взаимно признаване на образователни степени и да подобряват своите акредитационни политики, за да отговарят на международните стандарти. Необходимо е да бъдат въведени ясни лицензионни режими за акредитационните институции; като заинтересовани страни следва да бъдат привлечени студентите и гражданското общество, които могат да упражняват контрол върху работата на акредитационните институции.*
- *Преустановяване работата на нелицензираните институции, които издават дипломи и тези, които предоставят услуги по акредитация – необходимо е да се вложат повече средства и ресурси в борбата с институциите, които издават фалшиви дипломи и извършват акредитация на учебни заведения, без да имат разрешение за това.*
- *Подобряване достъпа на информация за всички заинтересовани страни чрез въвеждане на прозрачност и публичност в процедурите по оценка, регистрацията и лицензиране на доставчиците на образователни услуги.*

Препоръки към акредитиращите институции:

- *Акредитиращите институции трябва да се ръководят от принципите на почтеност, професионализъм и безпристрастност. Тези институции следва да изработят и прилагат кодекси за етично поведение и за избягване конфликта на интереси в своята работа, да провеждат редовни вътрешни проверки, както и да осигурят публичност на информацията относно правилата и нормите, въз основа на които работят техните служители.*
- *Осигуряване на ясен, обективен и прозрачен процес на акредитация – заинтересованите страни трябва да разполагат с достъпна информация относно условията на акредитация и преди всичко – с критериите за оценка.*
- *Разширяване кръга на лицата, които вземат решение за акредитацията чрез привличането на различни експерти в този процес.*

Препоръки към висшите учебни заведения:

- *Прилагане на еднакви стандарти в работата на всички структури (в т.ч. и структурите, работещи в чужбина) – висшите учебни заведения, които имат клонове в различни страни, трябва да спазват еднакви стандарти на образование, независимо от местонахождението и акредитиращите*

организации; те трябва да са сигурни, че информацията, която се разпространява, е точна и достоверна.

Препоръки към студентите и гражданското общество:

- *Мониторинг за спазването на установените правила* – необходимо е активно участие при наблюдението на сектора на висшето образование и отправяне на сигнали до контролните институции при установени нередности и пропуски.
- *Сътрудничество с държавните институции в борбата им с нелицензираните структури в сферата на висшето образование* – при установяване на нелицензиран доставчик на образователни услуги е необходимо студентите да бъдат насърчавани да изпращат сигнали до съответните институции.

III. ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ ЗЛОУПОТРЕБАТА С ВЛИЯНИЕ И ЗАПАЗВАНЕ АКАДЕМИЧНИЯ МОРАЛ

Университетите са важни институции, в които младите хора изграждат своите ценности и където знанието се развива и насърчава. Тази си роля университетите най-добре могат да изпълнят, ако са автономни, независими и свободни от външно влияние. Напоследък обаче, въпросът за тяхното финансиране заплашва да подкопае академичния им интегритет.

През последните десетилетия броят на университетите се увеличава, а същевременно публичните средства за тяхната издръжка намаляват. Висшите училища са изправени пред сериозна конкуренция в търсенето на средства за финансиране на своите дейности (това се отнася особено за изследователските и научни центрове към университетите), а същевременно техният мениджмънт не е на високо ниво. Не са въведени адекватни мерки за контрол като надлежна проверка и политика за конфликт на интереси, които да отговорят на рисковете, пред които университетите се изправят в търсенето на средства.

Докладът на Transparency International отправя следните препоръки към университетите:

- *Своевременно публикуване на информация на интернет страниците на университетите*, която осигурява възможност на студентите и други заинтересовани да се запознаят с цялата необходима информация, особено на тази, свързана с бюджетите и финансовите ангажименти на университетите.
- *Прилагане на политики, които насърчават почтеността и академичната честност* – въвеждане на етични кодекси и установяване на политика за противодействие на конфликта на интереси, отнасящи се до всички служители

и приложими към всички договори за изследователска дейност; въвеждане на ясни правила за сигнализиране при случаи на академични измами, извършени от преподаватели, служители на университета или студенти; осигуряване на защита на лицата, сигнализиращи за случаи на нередности и академични измами; въвеждане на мерки за неотложна проверка на източниците на финансиране.

- *Насърчаване на етичното поведение сред студентите, преподавателите и служителите* – установяване на ясни правила за идентифициране на плагиатство; организиране на курсове по академична етика и почтеност като компонент от обучението, с оглед подобряване на перспективите за кариерно развитие на студентите.
- *Предприемане на превантивни мерки за съхраняване на академичната етика* – защита на изследователската автономност чрез въвеждане на клаузи, гарантиращи „свобода на публикуване” във всички договори за изследователска дейност; предприемане на мерки срещу корупция и неприемливо поведение.

IV. ЗАЩИТА ОТ КОРУПЦИЯ НА СРЕДСТВАТА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ

Образованието е сектор, който получава значително държавно финансиране, както и външни средства от различни национални и международни фондове и програми. Лошото управление и корупцията могат да доведат до пропиляването на тези ресурси, още преди да са достигнали до училищата и университетите. Серия от интегрирани мерки е необходимо да се предприемат, за да се спрат тези загуби още преди да са започнали.

Докладът на Transparency International формулира следните препоръки към националните правителства и образователните институции:

- *Установяване на правила за прозрачност при разпределянето на средства* – въвеждане на ясни правила и отговорности за разпределянето и изразходването на средства; осигуряване на широко достъпна и ясна информация относно политиките, бюджетите и управленските решения в системата на образованието; изграждане на контролни звена на всички нива, които се разпореждат с финансови средства; разпределение на средствата въз основа на ясни правила и процедури, които не създават излишни затруднения.
- *Въвеждане на ефективна информационна система за управление на дейностите в системата на образованието*, която да служи на съответното

министерство на образованието, за да установява и елиминира корупционни практики; осигуряване на публичност и достъпност на информацията, публикувана в тази система.

- *Въвеждане на външен, независим одит* върху дейността на министерство на образованието, училищата и университетите. Резултатите от такъв одит да са публични.
- *Въвеждане на системи за проследяване на публичните финанси на всички нива в образователния сектор*, като се включи и гражданския сектор в проследяването.

V. ОБРАЗОВАНИЕТО Е ФУНДАМЕНТ НА БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА

Училищата са първата обществена институция, с която всеки човек се среща още в най-ранна детска възраст. Там се формират разбиранията за социалните ценности и гражданската отговорност на всеки индивид. Училищата формират ценностите и отношението към важни въпроси на всяко следващо поколение. Съществува пряка зависимост от ценностите, в които се възпитават и образоват хората, и обществото в което живеят.

Качественото образование има силата да укрепи личния морал, да повиши знанието на хората за техните права и задължения, да намали социалното неравенство и да прекъсне корупционните връзки.

Основни препоръки към правителствата:

- *Поставяне на образованието в центъра на антикорупционните стратегии и програми.*
- *Превръщане обучението на учителите в крайъгълен камък на образователната политика.*
- *Въвеждане на часове по гражданство и човешки права в обучителните програма в училищата и университетите.*

Основни препоръки към гражданското общество:

- *Сътрудничество с правителството при изработването и въвеждането на антикорупционни курсове в системата на образованието.*